

## Lidia Lijewska

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy  
ORCID: 0009-0004-8273-7168

# ZNACZENIE ZASADY *FAIR BALANCE* DLA PRAWA DO POSZANOWANIA ŻYCIA PRYWATNEGO I RODZINNEGO W ORZECZNICTWIE ETPC

## Wprowadzenie

Zasada *fair balance* stanowi jedno z narzędzi interpretacyjnych Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności<sup>1</sup> (dalej: EKPC) wykorzystywanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w celu zbadania podnoszonych w skargach naruszeń. Mimo że zarówno w orzecznictwie strasburskim, jak i w doktrynie praw człowieka owo narzędzie najczęściej określa się mianem „zasady sprawiedliwej równowagi”<sup>2</sup>, to kwestie związane z jego statusem nie zostały dotąd jednoznacznie rozstrzygnięte. Zdaniem niektórych autorów „sprawiedliwa równowaga” jest swego rodzaju testem<sup>3</sup> służącym zbadaniu stanu faktycznego i rozstrzygnięcia w przedmiocie naruszenia. Z drugiej strony na kanwie jednego z orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie przeciwko Polsce Trybunał *expressis verbis* posłużył się określeniem *zasada fair balance*<sup>4</sup>.

Omawiana koncepcja wiąże się z wieloma pytaniami pozostawionymi dotąd bez jednoznacznych odpowiedzi, a przez wzgląd na doniosłe znaczenie dla składowców izb orzekających w danych sprawach wymaga rozwinięcia. Pytania te dotyczą

<sup>1</sup> Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona dnia 4 listopada 1950 roku w Rzymie, zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8, uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284).

<sup>2</sup> Zob. m.in. wyrok ETPC z 14 października 2021 r., *Kapa przeciwko Polsce*, skargi nr 75031/13, 75282/13, 75286/13, 75292/13, pkt 134; wyrok ETPC z 17 października 1986 r., *Rees przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 9532/81, pkt 37; wyrok ETPC z 11 lipca 2024 r., *W.W. przeciwko Polsce*, skarga nr 31842/20, pkt 84.

<sup>3</sup> J. Christoffersen, *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*, Boston 2009, s. 27.

<sup>4</sup> Mowa o wyroku ETPC z 28 kwietnia 2008 r., *Hutten-Czapska przeciwko Polsce*, skarga nr 35014/97, pkt 167 (lit. c).

głównie wzajemnego wpływu stosowania sprawiedliwej równowagi na inne aspekty orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a zatem czy stosowanie zasady *fair balance* oddziałuje na problematykę obowiązków pozytywnych lub negatywnych ciążących na państwach-stronach dla umożliwienia jednostce realizacji konwencyjnych praw? Kolejny problem dotyka rezultatu stosowania koncepcji *fair balance* przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, a mianowicie czy badanie stanu faktycznego w toku postępowania skargowego przyczynia się do wyodrębnienia i nazywania kolejnych komponentów prawa do prywatności. Idąc o krok dalej, należy poddać refleksji, czy w przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na postawione wcześniej pytanie *fair balance* przyczynia się do ekspresji jednej z najważniejszych cech EKPC, jaką jest żywy instrument. Wreszcie, czy zasada sprawiedliwego równoważenia ogranicza się wyłącznie do judykatury Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, czy powinna być realizowana również przez władze państwowe w toku toczących się postępowań krajowych w konkretnych sprawach? Przytoczone pytania stanowić będą nie tylko bazę dla rozwiązań poczynionych w tym opracowaniu, ale są również swego rodzaju pretekstem do podjęcia tytułowej problematyki.

W niniejszym opracowaniu autorka podjęła próbę określenia znaczenia zasady *fair balance* i roli, jaką pełni w praktyce orzeczniczej Trybunału w kontekście badania naruszeń prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8 EKPC). W tym miejscu należy zasygnalizować, że problematyka *fair balance* pozostaje w ścisłym związku z wieloma aspektami, które Trybunał bierze pod rozwagę w trakcie badania, czy doszło do naruszenia. Należy do nich zakres ochrony przepisu z art. 8 EKPC, charakter obowiązków ciążących na państwie-stronie Konwencji, a także margines swobody oceny, z którego państwa korzystają. Przeprowadzona analiza oscylowała wokół wyżej wskazanych kwestii, prowadząc do wykazania wzajemnych wpływów zasady sprawiedliwej równowagi na wymienione elementy.

Wykorzystano w opracowaniu jest metodę analityczną polegającą na badaniu treści wybranych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka<sup>5</sup>, w których podjął on szerokie rozważania nad słusznym równoważeniem konkurujących interesów. Powyższe nie wyczerpuje kwestii metody badawczej wykorzystanej na potrzeby niniejszego opracowania; przytoczone w artykule orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stanowią materiał badawczy, a więc empiryczny<sup>6</sup>.

---

<sup>5</sup> Analizie poddano następujące orzeczenia: wyrok ETPC z 9 marca 2023 r., *L.B. przeciwko Węgrom*, skarga nr 36345/16; wyrok ETPC z 17 kwietnia 2012 r., *Horych przeciwko Polsce*, skarga nr 13621/08; wyrok ETPC z 14 października 2021 r., *Kapa i in. przeciwko Polsce*, skargi nr 75031/13, 75282/13, 75286/13, 75292/13, a także inne wyroki stanowiące uzupełnienie dla głównych rozważań poczynionych na gruncie przytoczonych orzeczeń.

<sup>6</sup> W analogiczny sposób opisuje swoje badania K.A. Strzypek, który powołując się na przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2024, poz. 1571), wyjaśnia, że ramy prac empirycznych, obok prac teoretycznych, razem wchodzących w ustawowe

Dokładna analiza toku rozumowania Trybunału pozwoliła na wyprowadzenie wniosków dotyczących znaczenia zasady sprawiedliwej równowagi dla poszanowania prawa do życia prywatnego i rodzinnego, a w następstwie merytorycznego rozstrzygnięcia w danych sprawach. Zdając sobie jednocześnie sprawę z tego, że część poczynionych rozważań opiera się na ściśle określonym gruncie pojęciowym, takim jak *życie prywatne*, *życie rodzinne* czy *mieszkanie*, konieczne było dokonanie interpretacji treści przepisu art. 8, wykorzystując metodę dogmatyczno-prawną i nadając całości opracowania odpowiedniego kontekstu.

Wśród poczynionych wniosków wieńczących niniejsze opracowanie wskazać trzeba przede wszystkim na podwójny charakter *fair balance* jako odrębnej zasady – z jednej strony wykorzystywanej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w celach wykładniczych i interpretacyjnych Konwencji, ale z drugiej strony urzeczywistnianej przez władze krajowe, mając tu na myśli władzę ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską<sup>7</sup>. Wyrazem tego urzeczywistniania powinny być faktyczne działania kompetentnych organów państwowych, które zmierzają do słusznego wyważenia ścierających się interesów. Można tu wymienić dostosowywanie porządku prawnego i wprowadzanie do niego odpowiednich zmian przez legislaturę<sup>8</sup>, nadto adekwatne postępowanie władzy wykonawczej wdrażającej obowiązujące regulacje i wreszcie słusze oraz sprawiedliwe wyrokowanie w sprawach zawisłych przed sądami krajowymi w danym państwie<sup>9</sup>.

Następnie zasada sprawiedliwej równowagi jako narzędzie interpretacyjne pozwala Trybunałowi na zbadanie zarzucanych w skardze naruszeń bez wdawania się w rozważania poświęcone charakterystyce obowiązków (pozytywnych lub negatywnych) spoczywających na państwie-stronie i tego, czy władze krajowe tych obowiązków dopełniły. Należy bowiem pamiętać o tym, że precyzyjne zdefiniowanie obowiązków nałożonych na państwo na gruncie art. 8 EKPC jest

---

pojęcie *badania* naukowe, obejmują w naukach prawnych orzecznictwo sądów zarówno krajowych, zagranicznych, jak i międzynarodowych, które stanowi nieoceniony materiał empiryczny. Zob. szerzej: K.A. Strzępek, *Zakres ochrony Artykułu 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności – uwagi ogólne na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Prawo i Więź” 2020, nr 33, s. 279.

<sup>7</sup> *L.B. przeciwko Węgrom*, skarga nr 36345/16, pkt 128.

<sup>8</sup> Nie można bowiem wykluczyć sytuacji, w której legislator w danym państwie, korzystając z marginesu swobody oceny, wprowadzi do systemu prawnego akt normatywny zezwalający na nadmierną ingerencję ze strony władz krajowych w prawa i wolności obywateli bądź przeciwnie – nie będzie zapewniał dostatecznego ich poszanowania. Zbliżone okoliczności do wyżej opisanej hipotetycznej sytuacji miały miejsce w rzeczywistej sprawie, która stała się przedmiotem wyroku ETPC *L.B. przeciwko Węgrom*, który został poddany analizie w dalszej części opracowania.

<sup>9</sup> Na tym gruncie warto nadmienić, że do zasady *fair balance* odnosił się m.in. WSA w Warszawie w wyroku z dnia 25 października 2019 r., sygn. IV SA/Wa 1315/19 (LEX nr 3022740), w tezie którego podkreślił, że „ingerencja w prawo własności musi (...) zachowywać sprawiedliwą równowagę pomiędzy wymogami interesu publicznego lub powszechnego społeczeństwa a wymogami ochrony podstawowych praw jednostki”.

bardzo trudne, a w połączeniu ze specyficznymi okolicznościami opisanymi przez skarżących w stanach faktycznych – niemal niemożliwe<sup>10</sup>. Wreszcie trzeba wspomnieć o roli zasady *fair balance* i jej pośrednim wpływie na poszerzanie zakresu ochrony art. 8, co jest skutkiem wyodrębnienia z danego stanu faktycznego konkurujących wartości, które każdorazowo stanowią przecież „składniki”<sup>11</sup> prywatności. Co więcej, w ten sposób powyższe wpisuje się w koncepcję dynamicznego interpretowania EKPC, a tym samym do realizacji jednego z podstawowych jej założeń, jakim jest *living instrument*.

W tym miejscu autorka wskazuje, że problematyka niniejszego opracowania pozostaje w związku z takimi zagadnieniami, jak kryterium konieczności i proporcjonalności w orzecznictwie strasburskim, które w tym artykule zostaną zaledwie zasygnalizowane, a ze względu na ich rozmiar i potrzebę ich kompleksowego omówienia zasługują one na odrębną analizę.

## Zagadnienia wstępne

Rozważania poświęcone zasadzie *fair balance* w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka należy rozpocząć od wyjaśnienia kwestii, które choć na pozór nie wzbudzają większych wątpliwości, wymagają pewnego usystematyzowania. W pierwszej kolejności trzeba rozważyć, jaka relacja zachodzi pomiędzy *fair balance* a zasadą proporcjonalności mającą przecież fundamentalne znaczenie interpretacyjne z punktu widzenia orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Błędem byłoby utożsamianie zasady *fair balance* z zasadą proporcjonalności, natomiast nie jest możliwe prowadzenie rozważań na temat *fair balance* w oderwaniu od tej ostatniej.

A. Wiśniewski słusznie wskazuje, że zasada proporcjonalności w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka często stosowana jest w kontekście relacji pomiędzy realizowanym celem oraz środkami użytymi do jego osiągnięcia<sup>12</sup>.

---

<sup>10</sup> Zob. m.in. *Horych przeciwko Polsce*, pkt 124; wyrok ETPC z 22 kwietnia 1997 r. *X, Y, i Z przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 21830/93, pkt 41.

<sup>11</sup> Tym określeniem posłużyła się B. Gronowska, podkreślając dynamiczny charakter pojęcia *prywatność*, które w kontekście ochrony prawnoczłowieczej ewoluje wraz z postępem technologicznym i ogólnym rozwojem. Należy mieć na uwadze, że Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności została sporządzona w 1950 r., a więc w połowie poprzedniego stulecia. Próba umieszczenia współczesnych problemów związanych z ochroną prywatności w ramach ówczesnych standardów jest praktycznie niemożliwa. W związku z tym poszerzanie katalogu „składników” prywatności odbywa się nieustannie, a jego zamknięcie należy uznać za niemożliwe. Zob. szerzej: B. Gronowska, T. Jasudowicz, M. Balcerzak, M. Lubiszewski, R. Mizerski, *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2005.

<sup>12</sup> A. Wiśniewski, *Proporcjonalność i fair balance w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2019, nr 2, s. 58–59.

Dotyczy to zatem głównie praw i wolności przewidzianych m.in. w art. 8–11 EKPC<sup>13</sup>, przepisy te zawierają bowiem klauzule limitacyjne, które przewidują przeprowadzenie testu konieczności<sup>14</sup>. To z kolei prowadzi do wniosku, że stosowanie zasady proporcjonalności pozostaje w związku ze sferą obowiązków ciążących na władzach publicznych, jakie nakładają na nie przepisy Konwencji. Zarówno w wypadku obowiązków pozytywnych, jak i negatywnych istotne jest, czy podjęte środki w możliwie najmniejszym stopniu ograniczały prawo jednostki<sup>15</sup>, a przede wszystkim czy dostatecznie uzasadniono ich zastosowanie<sup>16</sup>. Można zatem stwierdzić, że zasada proporcjonalności służy zidentyfikowaniu, czy podjęte przez władze krajowe środki w celu zapewnienia ochrony praw i wolności danej osoby były odpowiednie. Zdarzało się jednak, że w orzecznictwie strasburskim opierano się na innych kryteriach do oceny, czy wykorzystanie danego środka było zasadne<sup>17</sup>, co z kolei każe przyjąć, że wynik zastosowania zasady proporcjonalności zależy od indywidualnych okoliczności stanu faktycznego. Należy tu dodać, że orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jest stosunkowo kazuistyczne, co nie sprzyja konceptualizacji omawianej zasady, a jedynie w oparciu o poglądy doktryny praw człowieka pozwala na sformułowanie ogólnych wniosków dotyczących istoty tego zagadnienia<sup>18</sup>. Na przestrzeni działalności orzeczniczej Trybunału został wykształcony pewien stały model analizy naruszenia art. 8 EKPC<sup>19</sup>, każdorazowo jednak, niezależnie od charakteru obowiązków spoczywających na państwie, Trybunał stara się odnaleźć odpowiedź na pytanie: czy zapewniono sprawiedliwą równowagę między konkurującymi interesami? Pytanie to wyczerpuje istotę zasady *fair balance*.

---

<sup>13</sup> W doktrynie praw człowieka przepisy te określane są jako „przepisy wolnościowe”. Zob. szerzej: L. Garlicki, *Art. 8 [Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego] [w:] Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. I: *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, Warszawa 2012, Legalis, nb 4.

<sup>14</sup> A. Wiśniewski, *Proporcjonalność i fair balance...*, s. 59–60.

<sup>15</sup> K. Trykhlil, *The Principle of Proportionality in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*, „EU and Comparative Law Issues and Challenges Series” 2020, vol. 4, s. 138.

<sup>16</sup> *Ibidem*.

<sup>17</sup> Np. w wyroku ETPC z 2 marca 2010 r., *Kozak przeciwko Polsce*, skarga nr 13102/02, Trybunał wskazał, że w niektórych sytuacjach „zasada proporcjonalności nie wymaga jedynie, by wybrany środek był generalnie odpowiedni do realizacji danego celu, ale musi również zostać wykazane, że był on konieczny w danych okolicznościach”.

<sup>18</sup> A. Wiśniewski, *Proporcjonalność i fair balance...*, s. 57.

<sup>19</sup> Jak słusznie wskazuje L. Garlicki, rzeczona analiza odbywa się poprzez udzielenie odpowiedzi na pięć postawionych pytań: Czy postępowanie władz publicznych doprowadziło do „wkroczenia” władz publicznych w prawa i wolności określone tym przepisem Konwencji? Czy „wkroczenie” to było zgodne z prawem krajowym (legalność formalna)? Czy służyło ono realizacji jednego z „prawowitych celów”, wskazanych w ust. 2 każdego z tych przepisów (legalność materialna)? Czy było ono „konieczne w demokratycznym społeczeństwie” (niezbędność i proporcjonalność)? Zob. szerzej: L. Garlicki, *Art. 8...*, nb 7.

Zasada *fair balance* dotyczy szerszej perspektywy niż zasada proporcjonalności. Cechuje ją bardziej podstawowy charakter<sup>20</sup>, służy ona bowiem rozładowaniu pierwotnego napięcia towarzyszącego problematyce praw człowieka. Odnosi się przede wszystkim do poszczególnych przepisów Konwencji, jednak należy tu wyraźnie zasygnalizować, że w treści EKPC nie została wyrażona *expressis verbis*, mimo że ewidentnie ma w niej swoje korzenie. Należy zauważyć, że na kanwie orzecznictwa strasburskiego, mimo że podstawowym zadaniem zasady sprawiedliwej równowagi jest ustalenie, czy zachowano odpowiedni balans pomiędzy ścierającymi się wartościami, to w istocie jest narzędziem wielofunkcyjnym<sup>21</sup>, co zostanie rozwinięte w dalszej części opracowania. Oznacza to, że poza Trybunałem strasburskim także sądy i trybunały krajowe<sup>22</sup> powinny dążyć do zachowania słusznej i właściwej równowagi pomiędzy ścierającymi się interesami, nie tracąc przy tym z pola widzenia tego, że przekonanie o nadaniu priorytetu tylko jednemu z nich byłoby całkowitą sprzecznością z tą zasadą. Podobnie jak w przypadku zasady proporcjonalności, zasada *fair balance* nie ma podłoża do konceptualizacji, gdyż każdy badany przez Trybunał stan faktyczny ma indywidualne okoliczności. Stąd wynika, że równoważenie konkurujących interesów powinno następować każdorazowo na gruncie konkretnych informacji zawartych w wytoczonej skardze.

Rozważania nad naruszeniem art. 8 podjęte przez Trybunał w kontekście badania, czy władze krajowe zachowały sprawiedliwą równowagę, pozwalają wyszczególnić konkretne dobra osobiste chronione zakresem prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Należy mieć na uwadze, że sporządzona w 1950 r. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie zawiera przecież zamkniętego katalogu dóbr osobistych<sup>23</sup>, stwarzając tym samym pole do szerokiej, a przede wszystkim dynamicznej interpretacji terminów *życie prywatne* i *życie rodzinne*, co stanowi konsekwencję cechy Konwencji jako „żywego instrumentu”. Na gruncie naruszeń art. 8 EKPC konkurujące interesy bardzo często będą się różniły, w związku z tym generalne określenia *interes ogólny* oraz *interes jednostki* będą rozumiane odmiennie w zależności od stanu faktycznego i konkretnych okoliczności. Na przykład w wyroku *Pindo Mulla przeciwko Hiszpanii*<sup>24</sup> zdaniem Trybunału interes jednostki rozumiany był jako

<sup>20</sup> A. Wiśniewski, *Proporcjonalność i fair balance...*, s. 61.

<sup>21</sup> A. Mowbray, *A study of the principle of fair balance in the jurisprudence of the European Court of Human Rights*, „Human Rights Law Review” 2010, no. 10(2), s. 314.

<sup>22</sup> M. Florczak-Wątor, *Rola sądów i trybunałów w kształtowaniu koncepcji horyzontalnego działania praw konstytucyjnych* [w:] *Sądy i trybunały wobec problemu horyzontalnego działania praw jednostki*, red. M. Florczak-Wątor, Kraków 2015, s. 13 i n.

<sup>23</sup> Art. 8 ust. 1 EKPC stanowi: „Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji”.

<sup>24</sup> Wyrok ETPC z 17 września 2024 r., *Pindo Mulla przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 15541/20.

ochrona prawa do życia pacjenta, prawo do poszanowania życia prywatnego i osobistej autonomii oraz wolności religijnej<sup>25</sup>. W innym orzeczeniu, *MA przeciwko Danii*<sup>26</sup>, Trybunał doszedł do konkluzji, że „wnioskodawca miał interes w jak najszybszym połączeniu się z żoną, podczas gdy państwo duńskie miało interes w kontrolowaniu imigracji jako środka służącego ogólnym interesom dobrobytu gospodarczego kraju i zapewnieniu skutecznej integracji osób, którym udzielono ochrony, w celu zachowania spójności społecznej”<sup>27</sup>.

### **Zasada *fair balance* w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu**

Jak już wspomniano, na skutek kazuistyczności orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odnalezienie podłoża do pełnej teoretyzacji zasady sprawiedliwej równowagi jest relatywnie trudne. Z tego względu omawianie tytułowego zagadnienia na tle poszczególnych wyroków jest w pełni zasadne. Niemniej wskutek wieloletniej praktyki orzeczniczej Trybunał w odniesieniu do sprawiedliwego równoważenia przeciwstawnych wartości wypracował pewne standardy, które są zakotwiczone w jego utrwalonej linii orzeczniczej, co pozwala na wysnuć ogólnych wniosków dotyczących zasady *fair balance*.

9 marca 2023 r. Wielka Izba Trybunału wydała wyrok w sprawie *L.B.*<sup>28</sup>, obywatela węgierskiego. Okoliczności opisane w skardze tej sprawy sięgają dokonanych w 2006 r. zmian legislacyjnych w zakresie węgierskiej administracji podatkowej<sup>29</sup> (the 2003 Tax Administration Act), na mocy których wprowadzono obowiązek publikowania danych osobowych (imię i nazwisko oraz adres zamieszkania) podatników, których zaległości w terminowym regulowaniu zobowiązań podatkowych przekraczają 10 mln forintów węgierskich<sup>30</sup>. Miejscem publikowania danych miał być powszechny rejestr dostępny na portalu internetowym prowadzonym przez urząd skarbowy<sup>31</sup>. W przytoczonej sprawie ze względów opisanych powyżej dane osobowe skarżącego zostały opublikowane we wskazanym

---

<sup>25</sup> *Pindo Mulla przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 15541/20, pkt 120.

<sup>26</sup> Wyrok ETPC z 9 lipca 2021 r., *M.A. przeciwko Danii*, skarga nr 6697/18.

<sup>27</sup> *Ibidem*, pkt 165.

<sup>28</sup> Wyrok ETPC z 9 marca 2023 r., *L.B. przeciwko Węgrom*, skarga nr 36345/16.

<sup>29</sup> Dokładny opis przebiegu zmian legislacyjnych we wskazanym okresie przedstawiono w wyroku w pkt 10–18. Po wejściu w życie nowelizacji ustawy o administracji podatkowej z 2017 r. od 1 stycznia 2020 r. (zob. pkt 18. wyroku) dane osobowe wnioskodawcy wraz z informacją o tym, z którymi latami podatkowymi wiąże się jego długi podatkowe, stały się dostępne za pośrednictwem interfejsu wyszukiwania na stronie internetowej urzędu skarbowego (pkt 29 wyroku).

<sup>30</sup> *L.B. przeciwko Węgrom*, pkt 10–12.

<sup>31</sup> *Nemzeti Adó és Vámhivatal* w treści orzeczenia określany urzędem podatkowym. Zob. pkt 10 wyroku.

rejestrze, co zdaniem L.B. stanowiło ingerencję w poszanowanie życia prywatnego. Skarżący podnosił, że opublikowanie danych wywołało publiczne zawstyżenie, co wywarło negatywny skutek dla jego integralności fizycznej i moralnej<sup>32</sup>, a w dalszej fazie postępowania toczącego się przed Wielką Izbą wskazywał na naruszenie jego prawa do reputacji<sup>33</sup>. Natomiast fundamentalne pytanie postawione przez Trybunał brzmiało, czy zachowano właściwą równowagę pomiędzy interesem publicznym w zapewnieniu dyscypliny podatkowej i dobrobytu gospodarczego kraju z jednej strony a interesem potencjalnych partnerów biznesowych w uzyskaniu dostępu do pewnych informacji oraz interesem jednostek w ochronie danych przechowywanych przez państwo w celach poboru podatków z drugiej strony<sup>34</sup>. O ile dane czysto finansowe zdaniem Trybunału nie zasługują na zwiększoną ochronę, gdyż nie obejmują intymnych szczegółów bądź danych ściśle powiązanych z tożsamością<sup>35</sup>, o tyle problematyka opublikowania adresu zamieszkania skarżącego wzbudziła większe wątpliwości<sup>36</sup>. Fakt rozpowszechnienia tak wrażliwej informacji stanowił jedną z podstaw stwierdzenia naruszenia art. 8 EKPC<sup>37</sup> w omawianej sprawie.

Do kwestii obowiązków obciążających państwo-stronę odnosił się sam skarżący<sup>38</sup>, z kolei skład Izby orzekającej na kanwie omawianego wyroku w żaden sposób do nich nie nawiązał. Rozważaniom poddał za to problematykę marginesu swobody oceny, z którego korzystały władze węgierskie w ramach przywołanych wcześniej zmian legislacyjnych. W omawianym orzeczeniu Trybunał słusznie wskazał, że w odniesieniu do ustanawiania systemu rozpowszechniania danych dłużników podatkowych państwa będące stronami EKPC dysponują relatywnie szerokim marginesem oceny. Mimo to centralnym pytaniem było, czy państwo, wprowadzając zmiany w ustawodawstwie, a w konsekwencji – publikując wskazywane dane skarżącego, działało w ramach przyznanego marginesu swobody<sup>39</sup>. Należy w tym miejscu odnieść się do utrwalonej tendencji orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, nawiązującej zwłaszcza do ujawniania danych

---

<sup>32</sup> *L.B. przeciwko Węgrom*, pkt 58.

<sup>33</sup> *Ibidem*.

<sup>34</sup> *Ibidem*, pkt 116.

<sup>35</sup> *Ibidem*, pkt 119.

<sup>36</sup> *Ibidem*, pkt 136 i n.

<sup>37</sup> *Ibidem*, pkt 139. Podnosząc, że na mocy Konwencji państwo obciążone jest pozytywnym obowiązkiem ochrony życia prywatnego jednostki, to wykorzystany do ochrony interesu ogólnego środek w postaci publikowania danych osobowych dłużników podatkowych wiązał się z nieproporcjonalną dolegliwością i pociągał za sobą ryzyko dalszego udostępniania informacji identyfikacyjnych przez innych użytkowników sieci internet. W tym względzie skarżący wskazał, że „państwo powinno wprowadzić zabezpieczenia ograniczające i zapobiegające ponownej publikacji, mogło ustanowić system wymagający od osób uzyskujących dostęp do danych osobowych dłużników podatkowych wykazania istnienia ich interesu biznesowego”.

<sup>38</sup> *L.B. przeciwko Węgrom*, pkt 89.

<sup>39</sup> *Ibidem*, pkt 126.

osobowych. W sprawie zainicjowanej skargą *Peck przeciwko Wielkiej Brytanii*<sup>40</sup> Izba orzekająca wskazała, że w sprawach związanych z udostępnianiem danych osobowych trzeba pozostawić margines swobody oceny odpowiednim organom państwowym w celu umożliwienia sprawiedliwego zrównoważenia konkurującego interesu jednostki z interesem ogółu, dodając przy tym, że szerokość tego marginesu zależy od charakteru i wagi interesów, a także wagi ingerencji w prawo jednostki<sup>41</sup>. Bliźniacze rozstrzygnięcie zapadło w przypadku wcześniejszej sprawy *Z przeciwko Finlandii*<sup>42</sup>. Przenosząc to rozumowanie na grunt sprawy *L.B.*, można dojść do wniosku, że choć prawidłowo funkcjonujący system egzekwowania należności podatkowych bez wątplenia stanowi istotny punkt dla interesu ogólnego, to jednak waga ingerencji państwa w formie opublikowania adresu zamieszkania skarżącego wykraczała poza ramy marginesu, z którego węgierski ustawodawca korzystał. W świetle tego, należy podkreślić, że Trybunał stwierdzając naruszenie art. 8 Konwencji w niniejszej sprawie nie był przekonany, czy mimo szerokiego marginesu swobody, argumenty i powody usprawiedliwiające zdaniem władz węgierskich opublikowanie adresu zamieszkania w pełni uzasadniały taką ingerencję w prawo skarżącego do poszanowania życia prywatnego<sup>43</sup>.

W kontekście powyższych rozważań nasuwa się wniosek dotyczący wzajemnego oddziaływania sprawiedliwej równowagi na margines swobody, z jakiego korzystają państwa-strony. Wobec tego wyważanie konkurujących interesów przez władze krajowe na szczeblu ustawodawczym, wykonawczym bądź sądowniczym nie może wykraczać poza przyznany margines oceny, natomiast temu zrównoważeniu musi stać się zadość pomimo szerokiego marginesu oceny. Można przy tym wejść w polemikę, czy koncepcja marginesu swobody uznania nie komplikuje realizacji podstawowych praw i wolności obywateli przez organy państwowe. Warto tu przytoczyć częściowo opinię odrębną sędziego J. de Meyera do wyroku *Z przeciwko Finlandii*, w której niezwykle krytycznie wypowiedział się on w kwestii koncepcji marginesu swobody uznania. Podnosił, że w przypadku praw człowieka nie powinno być mowy o uznawaniu polegającym na decydowaniu przez państwo-stronę, co jest dopuszczalne, a co nie. Dodawał przy tym, że rozstrzygnięcie w tej kwestii należy do kompetencji Trybunału, nie zaś każdego państwa z osobna, a nadto poglądy Trybunału powinny mieć niezmiennie zastosowanie do wszystkich osób podlegających jurysdykcji danego państwa. Zdaniem tego sędziego nadany margines swobody uznania niejako zezwala państwom na podejmowanie wszelkich działań, których Europejski Trybunał Praw Człowieka nie uznaje za niezgodne z prawami człowieka. Innymi słowy – organy państwowe

---

<sup>40</sup> Wyrok ETPC z 28 stycznia 2003 r., *Peck przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 44647/98, pkt 77.

<sup>41</sup> *Ibidem*.

<sup>42</sup> Wyrok ETPC z 25 lutego 1997 r., *Z przeciwko Finlandii*, skarga nr 22009/93, pkt 99.

<sup>43</sup> *L.B. przeciwko Węgrom*, pkt 139.

mogą robić wszystko to, czego Trybunał nie wskazuje jako niedopuszczalne, a to może stwarzać poważne zagrożenie dla poszanowania podstawowych, niezbywalnych i przyrodzonych praw i wolności. Zdaje się, że jednoznaczne rozstrzygnięcie tego, czy koncepcja marginesu oceny służy, czy zaprzecza realizacji praw i wolności w danym państwie, jest bardzo trudne, jeśli nie niemożliwe. Należy jednak z całą mocą podkreślić, że całkowity brak przyznanej swobody znacznie utrudniałby podejmowanie działań zmierzających do zrównoważenia interesu jednostki i interesu ogółu, a w skrajnym wypadku doprowadziłyby do ich zupełnego paraliżu.

Z kolei w przypadku sprawy *Horych przeciwko Polsce* skarżący został zatrzymany pod zarzutem przemytu substancji odurzających, a następnie zastosowano wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na łączny okres 11 miesięcy, po czym orzeczono wobec niego karę pozbawienia wolności w wymiarze 15 lat<sup>44</sup>. Mimo że skarżący podniósł w skardze naruszenie kilku przepisów Konwencji<sup>45</sup>, obraza art. 8 EKPC dotyczyła ograniczenia kontaktów z rodziną w trakcie osadzenia w zakładzie karnym. Ze względu na nadany skarżącemu status więźnia niebezpiecznego<sup>46</sup> oraz wynikające z tego rygory odmiennie reguły odbywania kary pozbawienia wolności dotyczyły zarówno warunków panujących w celi skarżącego, jak i miejsc przeznaczonych do odbywania widzeń z osobami najbliższymi, w tym z jego nieletnimi córkami<sup>47</sup>. Zważywszy na uwarunkowania infrastrukturalne zakładu karnego, które narażały osoby odwiedzające na widok cel więziennych i innych osadzonych, a także przebieg widzeń zorganizowanych w sposób uniemożliwiający nawiązania kontaktu fizycznego ze skarżącym, u bliskich A. Horycha spowodowało to nieuchronnie traumatyczne i wyjątkowo stresujące doświadczenie<sup>48</sup>. Ze względu na ból i cierpienie emocjonalne, jakie generował ogląd więziennej rzeczywistości u członków najbliższej rodziny, skarżący zrezygnował z kolejnych widzeń<sup>49</sup>. W przypadku omawianej sprawy w grę wchodziły dwie przeciwstawne wartości: z jednej strony była to możliwość realizowania prawa do poszanowania życia rodzinnego przez

---

<sup>44</sup> *Horych przeciwko Polsce*, pkt 105.

<sup>45</sup> Na kanwie omawianego wyroku Trybunał stwierdził także naruszenie art. 3 Konwencji. Zob. *ibidem*, pkt 93–103.

<sup>46</sup> Warto podkreślić, że omawiany wyrok wraz z kilkoma innymi orzeczeniami stanowił przyczynek do znacznego spadku częstotliwości kwalifikowania osadzonych do kategorii więźniów niebezpiecznych. Zob. szerzej: E. Dawidziuk, M. Mazur, *Prawa więźniów w najnowszych wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce* [w:] *Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarne* 9, red. M. Lubiszewski, Olsztyn 2018, s. 46.

<sup>47</sup> *Horych przeciwko Polsce*, pkt 131.

<sup>48</sup> W niniejszej sprawie Trybunał przyznał skarżącemu rację w zakresie, w jakim podniósł, że warunki i narażenie na ogląd realiów jednostki penitencjarnej, w jakich dochodziło do widzeń z żoną i trzema córkami, były absolutnie nie do przyjęcia. Zob. *ibidem*, pkt 119–121.

<sup>49</sup> *Ibidem*, pkt 120 *in fine*.

skarżącego<sup>50</sup>, a z drugiej strony respektowanie i realizowanie wymogów wynikających z rygoru „więźnia niebezpiecznego”<sup>51</sup> jako elementu dobra interesu ogółu społeczeństwa. Brak zachowania sprawiedliwej równowagi między wymienionymi doprowadził Trybunał do konkluzji o naruszeniu art. 8 EKPC.

W pierwszym odruchu można wysnuć wniosek, że opisane naruszenie wynika z braku adekwatnej reakcji odpowiednich organów państwowych na nieposzanowanie prawa skarżącego do życia rodzinnego, do którego doszło w jednostce penitencjarnej. Zdaje się zatem, że rozważania Izby orzekającej powinny koncentrować się na wskazaniu, jakiego obowiązku pozytywnego państwo nie wypełniło. Tymczasem zarówno ten wyrok, jak i utrwalona linia orzecznicza Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazują, że na gruncie analizy naruszeń art. 8 Konwencji charakter obowiązków schodzi na dalszy plan. Taki stan rzeczy wynika zarówno z istoty zasady sprawiedliwej równowagi, jak i redakcji art. 8 EKPC. Należy wskazać, że jeszcze w latach 90. Trybunał hołdował pogładowi, że termin *poszanowanie* zawarty w treści art. 8 Konwencji wiąże się z istniejącymi obowiązkami pozytywnymi, mającymi służyć skutecznemu poszanowaniu życia prywatnego i rodzinnego<sup>52</sup>. W szczególności ze względu na specyficzne okoliczności sprawy, dotyczące życia rodzinnego, m.in. w wyrokach *Gül przeciwko Szwajcarii*<sup>53</sup> czy *Ahmut przeciwko Holandii*<sup>54</sup>, Trybunał kładł nacisk na istnienie tego rodzaju obowiązków związanych ze skutecznym „poszanowaniem życia rodzinnego”. Natomiast zarówno u schyłku XX w., jak i obecnie pogląd aprobowany przez Trybunał zgodnie głosi, że zasadniczym celem art. 8 jest ochrona jednostki przed arbitralną ingerencją władz publicznych, i choć nie oznacza to jeszcze braku zobowiązań pozytywnych, to co istotniejsze – granice między obowiązkami pozytywnymi i negatywnymi w świetle redakcji nie nadają się do precyzyjnego określenia, dlatego skład Izby ma za zadanie zbadać, czy między tymi zobowiązaniami, niezależnie od ich charakteru, władze krajowe zachowały sprawiedliwą równowagę<sup>55</sup>. Na tej podstawie można stwierdzić, że zasada *fair balance* jako narzędzie wykładnicze i interpretacyjne pozostające do dyspozycji Izb orzekających Europejskiego Trybunału Praw Człowieka upraszcza rozważania nad naruszeniem, nie rozciągając ich na kwestie wskazywania konkretnych obowiązków i tego, czy zostały one dopełnione, czy nie.

---

<sup>50</sup> *Ibidem*, pkt 132.

<sup>51</sup> *Ibidem*.

<sup>52</sup> Zob. m.in. wyrok ETPC z 22 kwietnia 1997 r., *X, Y, i Z przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 21830/93, pkt 41; wyrok ETPC z 19 lutego 1996 r., *Gül przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 23218/94, pkt 38; wyrok ETPC z 17 października 1986 r., *Rees przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 9532/81, pkt 37; wyrok ETPC z 25 marca 1992 r., *B. przeciwko Francji*, skarga nr 13343/87, pkt 44.

<sup>53</sup> *Gül przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 23218/94, pkt 38.

<sup>54</sup> Wyrok ETPC z 28 listopada 1996 r., *Ahmut przeciwko Holandii*, skarga nr 21702/93, pkt 63.

<sup>55</sup> Zob. m.in. *Horych przeciwko Polsce*, pkt 124; *X, Y i Z przeciwko Wielkiej Brytanii*, pkt 41; *Gül przeciwko Szwajcarii*, pkt 38; *Ahmut przeciwko Holandii*, pkt 63; wyrok ETPC z 20 października 2022 r., *Bierski przeciwko Polsce*, skarga nr 46342/19, pkt 49.

Można w tym miejscu poczynić refleksję, że w zależności od przynależności systemowej aktu prawnomiędzynarodowego zawierającego postanowienia odnośnie do prawa do prywatności konkretny przepis może nakładać na państwo obowiązek o innym charakterze. Jak słusznie wskazuje B. Gronowska, standardy ONZ kładą nacisk na wolność od arbitralnej lub bezprawnej ingerencji we wskazane dobra osobiste<sup>56</sup>. Natomiast art. 8 ust. 1 EKPC zakłada prawo każdego do poszanowania wyliczonych tam „składników” prywatności<sup>57</sup>, co rodzi po stronie państwa-strony zobowiązanie natury pozytywnej. Należy jednak dodać, że zarówno klauzula limitacyjna zawarta w ust. 2 art. 8, jak i utrwalona linia orzecznicza Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazują, że poszanowanie praw przewidzianych przez art. 8 Konwencji może nakładać na państwo-stronę również obowiązki negatywne.

Odwołując się do korelacji między koncepcją *living instrument* a zasadą *fair balance*, wyliczenie dóbr chronionych na mocy treści art. 8 ust. 1 EKPC obejmuje m.in. prawo do poszanowania życia rodzinnego. Należy przy tym zauważyć, że ani Konwencja, ani żaden z jej protokołów dodatkowych nie stanowią *expressis verbis* o prawie osoby osadzonej do kontaktów z najbliższymi. Nie ulega jednak wątpliwości, że dynamiczny charakter norm konwencyjnych pozwala na stałe poszerzanie katalogu dóbr podlegających ochronie konkretnego przepisu. Tym samym w świetle okoliczności stanu faktycznego w sprawie *Horych przeciwko Polsce* można wysnuć wniosek, że prawo do widzeń osadzonego objętego rygiorem „więzienia niebezpiecznego” jest elementem prawa do poszanowania życia rodzinnego, a zatem mieści się w zakresie ochrony art. 8 Konwencji. Takie spostrzeżenie w pierwszym odruchu może zdawać się oczywiste i niewymagające szerszego omówienia, należy mieć jednak na uwadze, że stwierdzone w analizowanym wyroku naruszenie było związane z pogwałceniem prawa do poszanowania życia rodzinnego. Mogłoby się zdawać, że jest ono pojęciem relatywnie węższym w stosunku do niezwykle rozbudowanego „prawa do poszanowania życia prywatnego”. Tego rodzaju wątpliwość rozwiął L. Garlicki, wskazując, że „skoro «życie rodzinne» stanowi tylko jedną ze sfer chronionych w art. 8, to nie ma potrzeby jego skrupulatnego odgraniczania od sfer pozostałych. W szczególności, wiele aspektów «życia rodzinnego» stanowi także elementy «życia prywatnego», zwłaszcza wobec szerokiego pojmowania tego ostatniego. Zarazem wiele sytuacji, których nie zalicza się już do «życia rodzinnego», pozostaje w zakresie «życia prywatnego» i w ten sposób korzysta z ochrony art. 8 EKPC»<sup>58</sup>.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Kapa i in. przeciwko Polsce* można zaliczyć do grupy orzeczeń, które zostały wywiezione ze skarg złożonych w związku z naruszeniem krajowych przepisów prawa

---

<sup>56</sup> B. Gronowska, T. Jasudowicz, M. Balcerzak, M. Lubiszewski, R. Mizerski, *Prawa człowieka...*, s. 299.

<sup>57</sup> *Ibidem*.

<sup>58</sup> L. Garlicki, *Art. 8...*, nb 57.

administracyjnego, natomiast za stwierdzeniem naruszenia art. 8 EKPC przemawiały względy zakłócenia normalnego funkcjonowania środowiska naturalnego, które wywarły wpływ na życie prywatne autorów skarg, a uszczerbku doznało prawo do swobodnego i niezakłóconego korzystania z mieszkania.

Czterech skarżących wniosło skargę do Trybunału na skutek zdarzeń, do których doszło, gdy w centralnej części Polski (w miejscowości Smolice w województwie łódzkim) dokonywano rozbudowy autostrady A2. Wówczas ruch tranzytowy i docelowy został przekierowany na drogę krajową nr 14 (dalej: DK14), a przejeżdżające pojazdy mechaniczne stanowiły głównie pojazdy ciężarowe, których liczbę uznano za nietypową. W tamtym czasie skarżący mieszkali w odległości kilku metrów od DK14. Rdzeń skargi stanowił brak terminowej i właściwej reakcji władz publicznych na intensywne i dolegliwe oddziaływania wzmożonego ruchu drogowego, będącego konsekwencją zmiany organizacji ruchu po oddaniu do użytku dwujezdniowego odcinka autostrady A2, a przez to – zintensyfikowanie ilości emitowanego dwutlenku siarki i azotu oraz znaczne przekroczenie ustawowo dopuszczalnych progów hałasu<sup>59</sup>. Ponadto emisja spalin i hałasu negatywnie wpłynęła na stan zdrowia skarżących oraz innych mieszkańców okolicy poprzez narażenie ich na permanentny stres powodowany całodobowym hałasem, co doprowadziło do zmian fizjologicznych<sup>60</sup>. W ramach postępowań przed sądami krajowymi jedną z reakcji skarżących na taki stan rzeczy było m.in. powództwo cywilne wniesione przeciwko Skarbowi Państwa oraz Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad<sup>61</sup>, które jednak nie zaowocowało oczekiwanymi rezultatami.

---

<sup>59</sup> *Kapa i in. przeciwko Polsce*, pkt 35. Warto dodać, że jednym z aktów prawa krajowego stanowiących o dopuszczalnym poziomie hałasu w danym środowisku jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz.U. 2014, poz. 112).

<sup>60</sup> Jak wskazano w pkt 71 Wyroku: „Ekspertsi uznali, że silny i uporczywy hałas może stanowić biologiczny czynnik stresogenny powodujący zmiany fizjologiczne u ludzi. Taki stres biologiczny może początkowo wywoływać reakcję alarmową organizmu ludzkiego, zaś w przypadku silnego bodźca (hałas powyżej 60 dB) mógłby nawet doprowadzić do śmierci. Dłuższa ekspozycja na bodziec powodowała bezsenność, nieodwracalne wyczerpanie, a także prowadziła do śmierci. Wśród naukowców panował powszechny konsensus, że ze względu na szczególnie silne drogi nerwowe pomiędzy aparatem słuchowym a mózgiem, uporczywy hałas dźwiękowy powoduje nie tylko utratę słuchu, ale także dyskomfort psychiczny, załamania nerwowe oraz zaburzenia w funkcjonowaniu narządów wewnętrznych i mózgu, takie jak dolegliwości kardiologiczne, udary, duszności, zawroty głowy, nadciśnienie i ryzyko wystąpienia wrzodów. Narażanie dzieci na hałas może powodować zaburzenia uwagi i nadpobudliwość, trudności w nauce, agresję, wycofanie, apatię, bezsenność, moczenie nocne i lęki nocne. Dzieci mieszkające w hałaśliwym otoczeniu były również bardzo podatne na spadek ogólnej odporności, alergię, artrozę, choroby skóry, wrzody, nudności, ataki paniki, zaparcia lub biegunki. Do objawów u dorosłych zalicza się problemy z krążeniem krwi i trawieniem, bóle pleców, astmę, alergię, wypadanie włosów, depresję, uzależnienie od tytoniu i alkoholu, agresję, depresję i bezpłodność”.

<sup>61</sup> W powództwie skarżący domagali się zadośćuczynienia za uszczerbek na zdrowiu fizycznym i psychicznym oraz za naruszenie ich prawa do spokojnego i niezakłóconego życia prywatnego i rodzinnego, do mieszkania i poczucia bezpieczeństwa. Sąd okręgowy oddalił jednak powództwo,

Odnosząc się do charakterystyki konkurujących interesów w sprawie *Kapa i in.*, Trybunał orzekł, że w interesie skarżących mieściło się prawo do spokojnego i niezakłóconego korzystania z mieszkania. Natomiast interes ogólny był bardziej złożony niż w innych sprawach dotyczących naruszenia art. 8 EKPC, bowiem zdaniem Trybunału interes ogólny należało odróżnić z jednej strony od interesu polegającego na odcinkowym i stopniowym budowaniu autostrady oraz z drugiej strony od interesu ogólnego rozumianego jako potrzeba skierowania ruchu na jedną z ulic miasta<sup>62</sup>. Ponownie w odniesieniu do koncepcji dynamiki praw człowieka na kanwie sprawy *Kapa i in.* Trybunał bezbłędnie wskazał na pełne i niczym niezakłócone korzystanie z przestrzeni swojego mieszkania jako dobro chronione przez art. 8 Konwencji, które na gruncie tej sprawy wiąże się przede wszystkim z możliwością swobodnego korzystania z mieszkania, bez uciążliwości związanych z hałasem oraz znacznie pogorszoną jakością powietrza w miejscu zamieszkania. W odniesieniu do tego ostatniego Trybunał słusznie podkreślił, że Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie zawiera w swojej treści regulacji dotyczących prawa do życia w czystym środowisku czy temu podobnych<sup>63</sup>, przez co trafnie uznał, że naruszenia wynikłe z opisanego stanu faktycznego wpisują się w dyspozycję art. 8 EKPC i należy je zakwalifikować jako naruszające prawo do poszanowania mieszkania. W świetle omawianej sprawy poprawna interpretacja tego przepisu oraz cecha żywego instrumentu Konwencji wymaga wyjścia poza sztywne ramy dosłownego brzmienia art. 8 WKPC i wzięcia pod rozwagę rozumienia prawa do poszanowania mieszkania jako prawa do określonej przestrzeni fizycznej, w tym także prawa do spokojnego korzystania z tej przestrzeni<sup>64</sup>. Podobnie w kwestii naruszeń ochrona art. 8 nie rozciąga się tylko na namacalne, fizyczne ingerencje, ale również hałas, emisje, zapachy lub inne formy zakłóceń<sup>65</sup>. Opierając się na powyższym, ponownie należy dojść do konkluzji, że prowadzona przez skład Izby analiza zawartego w skardze stanu faktycznego na gruncie zasady *fair balance* doprowadziła do wyodrębnienia kolejnych dóbr wpisujących się w ochronę prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wtórnie poszerzając w ten sposób zakres ochrony art. 8 EKPC o dalsze jego elementy.

W niniejszym orzeczeniu Trybunał odniósł się do bardzo istotnej kwestii, którą stanowiła postawa władz krajowych i organów państwowych w zakresie, w jakim te powinny się przyczyniać do urzeczywistnienia i realizacji sprawiedliwego równoważenia sprzecznych interesów. W treści wyroku Izba orzekająca wskazała, że Konwencja odgrywa rolę w istocie pomocniczą, a władze krajowe

---

uzasadniając swoje rozstrzygnięcie szybkim dostrzeżeniem problemu przez władze i wdrożeniem doraźnego środka kierującego część ruchu docelowego innymi drogami. Po wniesieniu środka odwoławczego również sąd apelacyjny oddalił apelację.

<sup>62</sup> *Kapa i in. przeciwko Polsce*, pkt 162–163.

<sup>63</sup> Zob. szerzej: L. Garlicki, *Art. 8...*, nb 53.

<sup>64</sup> *Kapa i in. przeciwko Polsce*, pkt 148.

<sup>65</sup> *Ibidem*.

są z zasady lepiej przygotowane do oceny lokalnych potrzeb i warunków niż sąd międzynarodowy<sup>66</sup>, a zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą powinnością władz krajowych jest dokonanie wstępnej oceny związanej z koniecznością podjęcia działań zmierzających do zagwarantowania jednostce poszanowania prawa z art. 8 ust. 1 lub *a contrario* powstrzymania się od ingerencji przewidzianej w art. 8 ust. 2. W gestii Trybunału leży natomiast ocena tego, czy uzasadnienie wdrożonego przez państwo-stronę działania (bądź zaniechania) było w danym przypadku właściwe i wystarczające<sup>67</sup>. Odnośnie do wyboru właściwych środków państwo-strona Konwencji korzysta z przyznanego marginesu swobody oceny<sup>68</sup>, należy jednak pamiętać, że na gruncie art. 8 nie sposób rozgraniczyć charakter obowiązków, które dane państwo winno wdrożyć, bowiem ich natura będzie zależała od konkretnego aspektu życia prywatnego<sup>69</sup>. Równie istotne jest, że przyjęcie środków zmierzających do zapewnienia jednostce poszanowania praw z art. 8 EKPC w ramach marginesu swobody oceny nie może być iluzoryczne. Oznacza to, że tworzenie i uchwalanie przez władzę ustawodawczą regulacji materialnoprawnych następuje w ramach przyznanego marginesu, natomiast niezdolność do ich egzekwowania podlega znacznie surowszej ocenie Trybunału<sup>70</sup>, co ostatecznie może się spotkać z rozstrzygnięciem o naruszeniu prawa do poszanowania życia prywatnego.

## Podsumowanie i wnioski

Opracowanie stawiało sobie za cel przedstawienie możliwie wyczerpującej charakterystyki zasady *fair balance*, zwanej również zasadą sprawiedliwej równowagi, w kontekście badania naruszeń prawa do poszanowania życia prywatnego

---

<sup>66</sup> *Ibidem*, pkt 152.

<sup>67</sup> *Ibidem*.

<sup>68</sup> Wyrok ETPC z 9 czerwca 2005 r., *Fedeyeva przeciwko Rosji*, skarga nr 55723/00, pkt 124; wyrok ETPC z 26 marca 1985 r., *X i Y przeciwko Holandii*, skarga nr 8978/90, pkt 24.

<sup>69</sup> *X i Y przeciwko Holandii*, pkt 24. W tym punkcie Trybunał podkreślił, że odnosząc się do obowiązków pozytywnych, nie jest jego rolą wskazywanie, jaki konkretny środek państwo-strona Konwencji powinno wdrożyć w celu zapewnienia jednostce poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, dodając przy tym, że istnieją różne sposoby zagwarantowania poszanowania wartości z art. 8 EKPC, natomiast charakter obowiązków ciężących na państwie będzie zależał od konkretnego aspektu życia prywatnego.

<sup>70</sup> *Fedeyeva przeciwko Rosji*, pkt 132–133. Warto wskazać, że na gruncie tego orzeczenia Trybunał zaznaczył, że nie jest jego rolą dyktowanie konkretnych środków państwu-stronie Konwencji, które powinno przyjąć w celu prawidłowego wywiązania się z obowiązków pozytywnych. Uzupełniając, warto zwrócić uwagę na ocenę badania naruszeń dokonywanej przez Trybunał w wypadkach, gdy tło skarg stanowi zakłócenie normalnego funkcjonowania w środowisku naturalnym. Otóż oprócz kryterium zachowania sprawiedliwej równowagi (*fair balance*) z praktyki orzecniczej ETPC wynika, że decydujące znaczenie przypada ocenie legalności. Oznacza to, że można mówić o naruszeniu art. 8, gdy zakłócenia w środowisku przekraczają normy ustalone w aktach prawa krajowego, kiedy wymogi formalne przewidziane w przepisach nie zostały dopełnione. Zob. szerzej: L. Garlicki, *Art. 8...*, nb 55.

i rodzinnego (art. 8 EKPC) przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Poczyniona analiza, dokonana w oparciu o treść wybranych orzeczeń Trybunału strasburskiego stanowiących zarazem materiał empiryczny w celach badawczych, doprowadziła do wielu wniosków. Najistotniejsze odnoszą się do charakteru *fair balance* jako odrębnej zasady, a także jej dychotomicznej natury, ponieważ jest ona z jednej strony narzędziem wykładniczym i interpretacyjnym stosowanym przez Trybunał, z drugiej zaś strony – dyrektywą dla organów państwowych, którą powinny one realizować w celu wyważania sprzecznych interesów na gruncie postępowań krajowych, co odnosi się do władz zarówno na szczeblu wykonawczym, jak i ustawodawczym czy sądowniczym. Cel zasady sprawiedliwej równowagi w obu wskazanych aspektach pozostaje niezmienny i jednakowo polega na zachowaniu słusznego balansu przeciwstawnych interesów.

Na gruncie przeprowadzonej analizy dało się wyprowadzić wniosek, że zasada *fair balance* uczestniczy pośrednio w procesie wyodrębniania „składników” życia prywatnego, bowiem rozgraniczanie i nazywanie konkurujących w stanie faktycznym wartości ma immanentny związek z poszerzaniem zakresu ochrony prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego stypizowanego w art. 8 EKPC, czego owocem jest wzbogacenie szeroko pojętej prywatności o kolejne jej elementy. Ta zależność doskonale uwidacznia cechę żywego instrumentu Konwencji, ukazując jednocześnie dynamiczny charakter jej postanowień oraz ich ponadczasowy wymiar. W toku przeprowadzonej analizy wybranych orzeczeń można stwierdzić, że z dobrodziejstwa zakresu ochrony art. 8 Konwencji korzystają np. takie wartości, jak prawo do pełnego i niczym niezakłóconego korzystania z przestrzeni swojego mieszkania, możliwość odbywania widzeń z najbliższymi w jednostce penitencjarnej mimo nadanego rygoru „więźnia niebezpiecznego” czy wreszcie ochrona danych wrażliwych przed publikacją na portalu urzędu skarbowego pomimo obowiązywania przepisów zezwalających na udostępnienie przez organy podatkowe takich informacji, jak imię, nazwisko oraz adres zamieszkania.

Warto w tym miejscu poczynić refleksję nad znaczeniem art. 8 Konwencji dla poszanowania i ochrony wartości wchodzących w zakres tego przepisu, można bowiem zaryzykować twierdzenie, iż w obecnych czasach, charakteryzujących się silną eskalacją rozwoju nowych technologii, w tym wykorzystywaniem sztucznej inteligencji<sup>71</sup>, skuteczne poszanowanie prawa do życia prywatnego stanie przed sporym wyzwaniem. Co ważne, sporządzona w 1950 r. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie przewidywała przecież *expressis verbis* ochrony danych osobowych czy poszanowania prywatności w przestrzeni

---

<sup>71</sup> Należy podzielić pogląd A. Pawlak, zgodnie z którym wraz z rozwojem sztucznej inteligencji wolność człowieka, w tym jego prywatność, kurczy się w niespotykanym dotąd tempie. Zob. szerzej: A. Pawlak, *Prawo do prywatności w dobie sztucznej inteligencji* [w:] *HUMAN RIGHTS – Evolution in the digital era*, red. M. Sitek, J.B. Navarro, Józefów 2021, s. 109.

internetowej. Stąd na znaczeniu zyskiwać będzie wielokrotnie przywoływana koncepcja żywego instrumentu, dzięki której egzekwowanie prawa wolnościowego z art. 8 EKPC będzie możliwe mimo upływu czasu, a postanowienia tego przepisu zachowają aktualność. Nie ulega też wątpliwości, że wraz z kolejnymi skargami wnoszonymi przed Europejski Trybunał Praw Człowieka, zarzucającymi obrazę art. 8 Konwencji, zasada sprawiedliwej równowagi pozwoli Trybunałowi precyzyjnie określić wartości i dobra, które wchodzić będą w poczet prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego w dobie rozwoju nowych technologii.

Szeroko omówioną kwestię stanowiła również relacja zasady *fair balance* z marginesem swobody oceny. Okazuje się, że nie może być mowy o sprawiedliwym równoważeniu ścierających się interesów bez marginesu swobody, jakim dysponują władze krajowe. Dzięki przyznanej swobodzie mają one możliwość podejmowania działań zmierzających do utrzymania balansu między konkurującymi interesami. Te działania powinny objawiać się zarówno na stopniu wykonawczym, jak i ustawodawczym oraz sędziowskim. Nie chodzi zatem wyłącznie o czynności organów uczestniczących w konkretnym postępowaniu. Stawiane kroki w ramach przyznanego marginesu swobody oceny powinny znajdować wyraz w prawotwórczej działalności władzy ustawodawczej poprzez tworzenie aktów normatywnych zgodnych ze standardami europejskiej ochrony praw człowieka, a także w całokształcie orzekania przez sądy krajowe kierujące się zasadą sprawiedliwego równoważenia w trakcie podejmowania wyroków. Mimo że zakres tych działań nie może wykraczać poza przyznany margines swobody oceny, to zdaniem Trybunału sprawiedliwa równowaga musi zostać osiągnięta, nawet jeśli margines ten jest bardzo szeroki.

Wreszcie, nie sposób nie odnieść się do znaczenia zasady *fair balance* w świetle charakteru obowiązków, jakimi obarczone jest państwo-strona Konwencji w kontekście zagwarantowania poszanowania prawa z art. 8 EKPC. Zgodnie z panującym w latach 90. poglądem w orzeczeniach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stwierdzających naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego samo wyrażenie *poszanowanie* zawarte w przepisie obligowało w sposób pozytywny państwo-stronę do ochrony praw jednostki. Z czasem jednak ten pogląd ustąpił przekonaniu, że precyzyjne rozróżnienie charakteru obowiązków państwa nie jest na gruncie art. 8 EKPC możliwe, dlatego Trybunał ogranicza się do poddania ocenie, czy bez względu na naturę zobowiązań władze krajowe wyważyły w sposób sprawiedliwy wymogi interesu jednostki oraz wymogi wynikające z poszanowania interesu ogólnego. Nie sposób nie zgodzić się z tym, że taka ogólna analiza stanowczo służy Izdom orzekającym, ponieważ brak jest konieczności wdawania się w rozważania nad konkretnym obowiązkiem pozytywnym bądź negatywnym, co zdecydowanie współgra z wysokim stopniem kazuistyczności orzecznictwa strasburskiego. Z drugiej zaś strony można

oponować, że takie podejście jeszcze mocniej przyczynia się do utrzymywania wysokiego stopnia indywidualności wyroków, nie stwarzając możliwości na jakąkolwiek konceptualizację innych zasad o uniwersalnym zastosowaniu. Ciężko jednak wyobrazić sobie, aby do ich wypracowania mogło dojść na gruncie spraw dotyczących naruszeń szeroko rozumianego prawa do prywatności, gdzie zarówno poszczególne stany faktyczne, jak i dynamicznie interpretowane pojęcia *życie prywatne* czy *życie rodzinne* charakteryzuje spora heterogeniczność. W świetle tego należy uznać, że zasada *fair balance* mimo swej dużej ogólności jest użyteczne dla oceny zarzucanego naruszenia art. 8 Konwencji.

Zaprezentowane rozważania wykazały, że rola zasady *fair balance* w toku analizy naruszeń art. 8 EKPC jest niezwykle rozbudowana i nie ogranicza się do spełniania jednej określonej funkcji. Służy nie tylko składom Izby Trybunału jako narzędzie interpretacyjne i wykładnicze, przyczyniające się do ostatecznego stwierdzenia, czy doszło do naruszenia, ale wskazuje również władzom krajowym kierunek prawidłowego działania mającego przyczynić się do realizowania prawa jednostki do poszanowania jej życia prywatnego i rodzinnego. *Fair balance* otwiera także szerokie pole do rozważań nad koncepcją żywego instrumentu, marginesu swobody oceny oraz rozdziału obowiązków pozytywnych i negatywnych spoczywających na państwie-stronie Konwencji. Podsumowując, mimo stosunkowo prozaicznej roli *fair balance* w istocie leży u podstaw prawidłowego stosowania i interpretowania Konwencji, stanowiąc jedną z najważniejszych zasad wypracowanych w orzecznictwie strasburskim.

## Bibliografia

- Christoffersen J., *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights*, Boston 2009.
- Dawidziuk E., Mazur M., *Prawa więźniów w najnowszych wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce* [w:] *Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarne* 9, red. M. Lubiszewski, Olsztyn 2018.
- Florczak-Wątor M., *Rola sądów i trybunałów w kształtowaniu koncepcji horyzontalnego działania praw konstytucyjnych* [w:] *Sądy i trybunały wobec problemu horyzontalnego działania praw jednostki*, red. M. Florczak-Wątor, Kraków 2015.
- Garlicki L., art. 8 [Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego] [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. I: *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, Warszawa 2012, Legalis.
- Gronowska B., Jasudowicz T., Balcerzak M., Lubiszewski M., Mizerski R., *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2005.
- Mowbray A., *A study of the principle of fair balance in the jurisprudence of the European Court of Human Rights*, „Human Rights Law Review” 2010, no. 10(2).
- Pawlak A., *Prawo do prywatności w dobie sztucznej inteligencji* [w:] *HUMAN RIGHTS – Evolution in the digital era*, red. M. Sitek, J.B. Navarro, Józefów 2021.

Strzępek K.A., *Zakres ochrony Artykułu 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności – uwagi ogólne na tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Prawo i Wiąż” 2020, nr 33.

Trykhlit T., *The Principle of Proportionality in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*, „EU and Comparative Law Issues and Challenges Series” 2020, vol. 4.

Wiśniewski A., *Proporcjonalność i fair balance w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2019, nr 2.

## Streszczenie

Zasada *fair balance* jest jednym z najważniejszych narzędzi wykładniczych i interpretacyjnych stosowanych przez ETPC w celu stwierdzenia naruszenia przepisów Konwencji. W niniejszym opracowaniu autorka podjęła próbę wyczerpującego scharakteryzowania zasady *fair balance* oraz roli, jaką ta odgrywa dla rozważań ETPC poczynionych w wyrokach wydanych w związku z naruszeniami art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego). Autorka rozkłada na czynniki pierwsze podstawowe założenie tej zasady, w myśl której sprawiedliwa równowaga między realizacją praw wynikających z art. 8 Konwencji przez jednostkę a wymogami interesu ogólnego musi zostać zachowana. Poprzez analizę treści wybranych orzeczeń Trybunału strasburskiego wskazuje na szczególnie doniosłą rolę zasady *fair balance* dla ochrony art. 8 EKPC, a także wzajemne oddziaływanie tej zasady z innymi zagadnieniami, w tym m.in. marginesem swobody oceny.

*Słowa kluczowe:* *fair balance*, sprawiedliwa równowaga, margines swobody oceny, prawo do prywatności, żywy instrument, Europejska Konwencja Praw Człowieka

## **THE SIGNIFICANCE OF THE PRINCIPLE OF FAIR BALANCE FOR THE RIGHT TO RESPECT FOR PRIVATE AND FAMILY LIFE IN THE CASE LAW OF THE ECtHR**

### Summary

The principle of fair balance is one of the most important interpretative tools used by the ECtHR to determine violations of the Convention. In this study, the author attempts to provide an exhaustive characterization of the fair balance principle and the role it plays in the ECtHR's deliberations in judgments issued in connection with violations of Art. 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (the right to respect for private and family life). The author breaks down the basic premise of this principle, according to which a fair balance must be maintained between the individual's rights under Art. 8 of the Convention and the requirements of the general interest. Through an analysis of selected judgments of the European Court of Human Rights, points to the particularly important role of the principle of fair balance for the protection of Art. 8 of the ECHR, as well as the interaction of this principle with other issues, including, among others, the margin of appreciation.

*Keywords:* fair balance, margin of appreciation, right to privacy, living instrument, European Convention on Human Rights